

Simpozij OBDOBJA 40

Barbara Bednjički Rošer, Dragica Haramija
Sodobna slovenska poezija v vrtcu

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

SODOBNA SLOVENSKA POEZIJA V VRTCU

Barbara Bednjički Rošer

Vrtec Ivana Glinška Maribor, Maribor
barbara.bednjicki@guest.um.si

Dragica Haramija

Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta, Maribor
dragica.haramija@um.si

DOI:10.4312/Obdobja.40.303-310

V predšolskem obdobju seznanjamo otroke s poezijo zlasti po dveh pristopih: pri tematskem pristopu posrednik branja izbira gradiva iz ljudskega slovstva in iz različnih pesniških zbirk ali antologij (v prispevku so kot primer obravnavane pesmi o medvedih); drugi pristop pa je glede na avtorja, pri katerem izbiramo več pesmi istega pesnika ali pesnice ali pripravimo avtorski knjižni kotiček (kot primer predstavimo pesniško slikanico Lile Prap *Živalske uspavanke*).

poezija, vrtec, Lila Prap, pesmi o živalih, knjižni kotiček

In the preschool period, children are introduced to poetry through two approaches in particular: a thematic approach, in which the intermediary selects material from folk literature and from different poetry collections or anthologies (e.g. poems about bears); the second is the approach according to the author, where several poems written by the same poet can be chosen or an author's book corner can be prepared (as an example, we present the poetry picture book *Živalske uspavanke* (Animal Lullabies) by Lila Prap).

poetry, kindergarten, Lila Prap, poems about animals, book corner

1 Uvod

V prispevku izhajamo iz umeščenosti poezije v *Kurikulum za vrtce* (1999, v nadaljevanju *Kurikulum*), pri čemer so pomembni izbira kakovostnih besedil za obravnavo, priprava in izvedba bralnega dogodka ter možnosti povezav z drugimi predmetnimi področji. *Kurikulum* je utemeljen na načelu povezanosti vseh področij dejavnosti (jezik, matematika, narava, družba, umetnost, gibanje) na horizontalni in vertikalni ravni. Ob upoštevanju splošnih razvojnih zmožnosti otrok so cilji za posamezne dejavnosti predstavljeni posebej za 1. starostno obdobje (do treh let) in 2. starostno obdobje (do vstopa v šolo). Pri jezikovni vzgoji je med globalnimi cilji navedeno tudi »doživljanje in spoznavanje temeljnih literarnih del za otroke« (Kurikulum 1999: 19), med specifičnimi cilji pa je navedeno spoznavanje različnih književnih zvrsti, tudi poezije. Kurikul je odprt in nima določenih obveznih besedil, zato je pomembno, da vzgojiteljica ali vzgojitelj za obravnavo v skupini izbira kakovostno poezijo. Branje v vrtcu ima vedno dvojnega naslovnika, to je otroka –

poslušalca in odraslega – bralca oz. profesionalnega posrednika otroške književnosti. Sodobna otroška poezija je večinoma izdana v slikaniški obliki, kar nujno vodi v multimodalno sestavljanje pomenov iz besedil (pesmi) in ilustracij.

Prostor (igralnice, vrta, zunanjih površin) je eden od elementov kurikula, kar je pomembno za vzpostavitev knjižnih koticikov. Namen knjižnih koticikov je spodbujanje otrokovih dejavnosti, povezanih s knjigo, individualizacija in dostopnost kakovostne literature v vsakem trenutku, pri čemer je temeljni cilj seznanjanje otrok s kakovostnimi leposlovnimi in informativnimi (poučnimi) deli ter z otroško periodiko. Knjižni koticiki niso namenjeni zgolj leposlovnemu gradivu (gre za povezanost z drugimi dejavnostmi); v njih mora potekati smiselno menjavanje knjig glede na druge dejavnosti.

Otroška poezija je že v predšolskem obdobju pomembna književna vrsta, ki jo beremo otrokom zaradi oblike in vsebine. Z zvočnostjo in igro besed omogoča pridobivanje recepcijske zmožnosti oz. ustvarjalne komunikacije od oblikovanja domišljjskočutnih predstav do zaznavanja razpoloženj. Za otroke je še posebej pomembna »zmožnost identifikacije« (Kordigel Aberšek 2008: 27–28), ki z vstopom v domišljjski svet najprej na konkretni ravni, nato na ravni abstraktnega omogoča literarnoestetsko doživetje, v katerem otrok »doživi situacije in dileme, ki so enake ali diametralno nasprotno tistim, ki jih srečuje v realnosti. Tako se ustaljeni zorni kot (tudi etičnega) doživljanja in ravnanja spreminja« (prav tam: 33). Grafenauer (1991: 67), ki tudi sam sodi med najpomembnejše pesnike v otroški in mladinski književnosti na Slovenskem, opozarja na pomembne premike v sodobni poeziji, zlasti z dojetjem »intimizacije igre kot otrokovega bistvenega eksistencialnega izkustva.« Tudi Saksida (1997: 9) meni, da je igra lastnost sodobne poezije, skozi katero se prepletata domišljija in resničnost, kjer sta otroštvo in odraslost sogovornika (in v primeru odklona v smer vzgojne ali idealizacijske funkcije poezije ni sproščena, hudomušna in ne sme biti nekontrolirana, samosvoja, ampak ostaja v okviru pravil oz. je zgolj »igračkanje« s poezijo). Saksida (2020: 5) v prispevku Različnost doživljanj sveta v povojni mladinski poeziji obravnava »tematske in slogovne značilnosti povojne slovenske mladinske poezije ter njeno povezavo s pesniško tradicijo, in sicer tako, da podrobno interpretira pesniške zbirke desetih slovenskih pesnic in pesnikov«, med njimi tudi pesniški opus Lile Prap, ki smo jo izbrali za obravnavo.

Pristop k izbiri kakovostnih pesniških slikanic je odvisen od otrokove razvojne stopnje in njegove zmožnosti sestavljanja besedilnih pomenov: izbira različnih vrst otroške poezije, igrifikacija razumevanja oblikovnih značilnosti pesniškega jezika ter premišljeno medpredmetno povezovanje ob poustvarjalnih dejavnostih. Saksida (2017: 47–54) pri bralnem dogodku v vrtcu izpostavlja izbiro primernih kakovostnih besedil, motivacijo, interpretativno branje, poustvarjalne dejavnosti in pogovor, ki naj vsebuje vprašanja na različnih težavnostnih stopnjah (priklic, sklepanje, vrednotenje).

2 Metodologija

V prispevku sta predstavljeni dve možnosti obravnave z izbranimi primeri pesniških slikanic v vrtcu:

- tematski pristop (tema živali), pri katerem je upoštevan vidik integrativnega kurikula in recepcijskega modela književne vzgoje v vrtcu;
- spoznavanje poetike posameznega avtorja in obravnava celotne pesniške slikanice, ki sloni na multimodalni analizi slikaniške produkcije.

Zastavili smo si naslednja raziskovalna vprašanja:

- kako izbrati primerno temo za določeno starostno skupino (tematski pristop),
- kako izbrati kakovostno pesniško slikanico (avtorski pristop) in
- kako pripraviti knjižni kotiček, ki podpira izbrani pristop.

Vse dejavnosti so bile izvedene v vrtcu. Sodelovalo je 40 otrok iz starostnih skupin 3–4 leta in 5–6 let. Za razvijanje recepcijske zmožnosti v predšolskem obdobju sta zelo uporabna oba modela, še zlasti kadar ju povežemo s knjižnimi kotički in z razvojem bralne pismenosti glede na njene gradnike.¹

3 Izbrane pesmi

3.1 Tematski pristop

Pri tematskem pristopu posrednik branja izbira gradiva iz ljudskega slovstva in iz različnih pesniških zbirk ali antologij glede na temo in je v vrtcih precej pogost. Obravnavajo se npr. pesmi o letnih časih, pesmi o praznikih (državni prazniki, svetovni dnevi), pesmi o živalih, pesmi o rastlinah, pesmi o medvrstniških ali družinskih odnosih, pesmi o igri. Tematski pristop se navezuje na temeljna načela predšolske vzgoje, pri čemer *Kurikulum* (1999) razvija šest področij dejavnosti (jezik, matematika, družba, narava, gibanje, umetnost) in vsa področja otrokovega razvoja (kognitivno, socialno, čustveno, estetsko, moralno-etično in motivacijsko). Upoštevana so načela integrativnega kurikula, ki »temelji na konceptualnem pristopu k povezovanju znotraj predmetov in med predmeti, v katerem učni proces osmišlja in usmerja skupni problem oz. iskanje odgovora na problemsko vprašanje. Razumevanje in znanje sta povezana znotraj predmetov in med predmeti.« (Pavlič Škerjanc 2019: 20)

Kot primer tematskega pristopa so bile izbrane pesmi o živalih (Slika 1). Izbor je nastal v okviru medpodročnega kurikularnega povezovanja dejavnosti, in sicer je bil najpomembnejši kriterij kakovost besedila, upoštevana je bila kakovost ilustracij in uporaba jezikovnih sredstev, ki so za otroka v prvem ali drugem starostnem obdobju razumljiva (glede na globalne in specifične cilje ter primere dejavnosti, ki so zajeti v kurikulu). Živali so tudi v sodobni književnosti pogosti subjekti upesnjevanja, seveda pa je človek tisti, ki živalim pripisuje karakterne lastnosti (Haramija 2015). Za primer navajamo nekaj izbranih pesmi o medvedih, ki so predstavljeni kot divje živali (npr. v ljudskih pesmih so navadno postavljeni v naravno okolje), največkrat pa so predstavljeni v antropomorfnih vlogah (imajo bivališča kot ljudje, hodijo v šolo,

¹ Med devetimi gradniki (Haramija 2020) so v vrtcu za obravnavo poezije najpomembnejši (3) razumevanje koncepta bralnega gradiva, (5) besedišče in (7) razumevanje besedila.

nakupujejo). Anja Štefan v pesmih o medvedih, npr. *Moje tace bi plesale* (2008: 20) in *Medvedek šteje* (2020: 5), aktualizira ljudsko pesem in se poigrava s ponavljanjem besed in besednih zvez ter s pravljničnimi števili. Zanimive in na moč raznolike so pesmi, zbrane v antologiji *Medvedi in medvedki* (2020), ki je dobila naslov po istoimenski pesmi Srečka Kosovela (2020:18), v kateri otrok sprašuje očeta, kakšni so medvedi; v *Zasedi za medveda* (2020: 38) Miroslava Košute se s hruškami namesto medveda sladkajo otroci; v pesmih *Koprive* (2020: 198) in *Mravljica k medvedu gre* (2020: 220) Anja Štefan nadaljuje tradicijo živalskih pesmi. Tretjo veliko skupino predstavljajo pesmi, v katerih nastopajo igrače živali, npr. v pesmih Cvetke Sokolov *Ni se treba teme bati* (2020: 79) nastopa plišasti medvedek, enako v pesmi *Moj medvedek* (2020: 184) Bine Štampe Žmavc ter v pesmih Kajetana Koviča *Moj prijatelj Piki Jakob* (2020: 234) in *Medvedja šola* (2020: 23), kjer sedijo in se učijo plišasti medvedi – igrače. Z najmlajšimi otroki je toplo bližino mogoče ustvariti v dotikalnici Mire Voglar *Medved stopa* (2020: 142), v sanje pa prijazne velikane z najnežnejšo pesniško obliko zaziba Lila Prap v *Medvedji uspavanki* (2020: 116).

Slika 1: Tematski pristop (vir: osebni arhiv).

Eden od temeljev književne didaktike v vrtcu je literarnoreceptijska izkušnja – »stik z leposlovjem« (Kordigel Aberšek 2008: 15), osredotočen na komunikacijo med poslušalcem in besedilom oz. na otrokov odziv na besedilo. Ob izbranih pesmih o medvedih integrira vsa področja dejavnosti v vrtcih na način, kakor ga utemeljuje Pavlič Škerjanc (2019: 23): »Ne integriramo predmetov, da bi ustvarili nove, integrirane transdisciplinarne predmete, ampak vzpostavljamo načela in pravila za interakcije med njimi. Ne zanikamo disciplinarne urejenosti znanja, na kateri od samih začetkov znanosti temeljijo zahodne kulture.« Branje pesniških slikanic je že samo po sebi multidisciplinarno, saj povezuje vsaj jezik in likovno umetnost, lahko pa tudi druge znanstvene in umetniške discipline, ki so odvisne od izbrane vsebine. Utrjevanje znanja poteka z didaktičnimi igrami in raziskovanjem v naravi. V tematskem knjižnem kotičku je priporočljiv izbor literarnih in informativnih knjig o medvedih; hkrati pa se ponujajo povezave z umetnostmi, npr. pri gibanju otroci posnemajo premikanje medveda, pri naravoslovju se pogovorimo o tej živalski vrsti,

pri glasbi se otroci naučijo medvedjo pesem, spodbudimo jih lahko k likovnemu upodabljanju z različnimi tehnikami (slikanje, grafika), spoznavanju Slovenije in seznanjanju z zemljevidi, k izdelovanju plakatov, organiziramo sodelovanje s strokovnjaki, ki otrokom predstavijo odnos do narave in sobivanje ljudi z medvedi, hkrati pa žival podrobno predstavijo ipd.

Poezija poleg estetskega užitka močno vpliva na kognitivni razvoj, saj spodbuja miselne procese, razvija in popestri jezikovne dejavnosti, širi besedni zaklad, razumevanje simbolike in prenesenega besednega pomena. Ob intenzivnem zaznavanju zvočnih komponent pesmi (rime, ritma, aliteracije itn.) otroci razvijajo recepcijo vsebine, ki poteka po subjektivni miselni shemi v razmerju do lastnega jaza (Kordigel Aberšek 2008: 49) s pomočjo identifikacije in projekcije. Načrtovane dejavnosti lahko podpremo z medijskimi vsebinami (npr. informativne oddaje o medvedih) in/ali vključimo starše, npr. pri tekmovanju z ugankami, z didaktično igro »po medvedjih stopinjah« ali z medvedjo pravljico uro z ustvarjalnico.

3.2 Glede na opus oz. pesniško zbirko

Drugi pristop se navezuje na avtorja; obravnavanih je več pesmi istega pesnika ali pesnice; pripravljen je avtorski knjižni kotiček. Lila Prap ustvarja predvsem nonsensna besedila, v katerih se na najrazličnejše načine poigrava vsaj z eno glasoslovno, oblikoslovno ali skladijsko prvino, ki jo avtorica namerno krši (Haramija 2020: 23). V njenih ilustracijah je opaziti tipizirane, celo shematizirane like, ohranja naravne barvne odtenke (npr. vse živali so upodobljene takšne, kot so v naravnem okolju). Saksida (2020: 11) poudarja, da avtorska pesniška slikanica *Živalske uspavanke* (2000) »deluje kot odprta besedno-likovna forma, ki spodbuja ustvarjalno razvozlavanje nakazane teme besedil – domišljajske igre s podobami sveta.« V slikanici je objavljenih 14 pesmi, 13 je uspavank za različne živali, prva pesem pa je budnica, saj je namenjena čukom. Pesmi vsebujejo onomatopoetske izraze, nanje je večinoma vezana rima. Posebnost te slikanice je Luna, ki v večini pesmi sploh ni omenjena; Luna je na vsaki ilustraciji naslikana tako, da je njena oblika povezana z živaljo. V ponatisu *Živalskih uspavank* (2013), ki je izšel v zbirki Knjiga pred noskom, je dodan didaktični instrumentarij za vse pesmi (Haramija), Lila Prap je odgovarjala na vprašanja otrok, napisala je tudi pesem posebej zanje (tudi objavljena v izdaji 2013), dejavnosti z otroki je izvedla Barbara Bednjički Rošar. Z glasnim, interpretativnim branjem uspavank Lile Prap v predšolskem obdobju spodbujamo procese, preko katerih otroci razvijajo splošno in jezikovno znanje za razumevanje. Pesmi jih navdušujejo z ritmom, omogočajo čustveno in estetsko doživljanje, zbujejo asociacije in željo po izražanju, saj del vsebinske informacije (kako si posamezna žival predstavlja Luno) navdušeno »razbirajo« v likovnem delu slikanice. Prikazovanje Lune in doživljanje noči s perspektive živali je lahko pravi izziv, npr. v *Uspavanki za ribe*, saj pesem nima besedila oz. je sestavljena iz znakov za nepoudarjene in poudarjene zloge, ki se berejo z odpiranjem ust. Čuki Luno vidijo kot lastno oko, miš kot sir in »noč za nočjo / odščipne grizljaj, / en majhen grizljaj, / dokler se ščip ne skrči v mlaj« (Prap 2013: 12), pajki jo vidijo kot klobčič svoje niti, iz katere pletejo

mrežo, krave kot mesečnega pastirja, ki po mlečni cesti pritava s svojo čredo zvezd, piščanci kot jajce na oko, medvedi kot snežno kepo itn. Avtorski oddelčni knjižni kotiček otrokom omogoča možnost dostopa do slikanic z namenom ozaveščanja, da jih je ustvarila Lila Prap, saj je ločevanje avtorja in bralca otroku v slušni recepcijski situaciji težavnejše kot kasneje v bralni. V knjižnem kotičku (Slika 2) odkrivajo še druge avtoričine slikanice, izdelujejo svoje; ob tovrstnih dejavnostih se prepletata knjižna in književna vzgoja, pisalne dejavnosti pa s predopismenjevanjem. Poseben pesemski vzorec s krožno zgradbo ima *Uspavanka za ovčke*, ki daje otrokom navdih in jo deklamirajo večkrat zapored. Z branjem in kreativnim poustvarjanjem *Živalskih uspavank* otrok zaznava rime, asonance, ponavljanja, loči dolge in kratke besede, členi besede na zloge in glasove ter razvija glasovno zavedanje, ki je odločilnega pomena za razvoj jezikovnih kompetenc in pozneje tudi bralne zmožnosti. Glavno jezikovno stilno sredstvo v pesmih je onomatopoiija, ki zaznamuje značajske lastnosti živali, npr. sssrebrna kača ssspi, maček prrede si sanje mrrrnjav, čriček igra čiričiri, čiričiri, piščanec zaspi pi, pi, pi. Umetniški medij za medpodročno povezovanje *Živalskih uspavank* so lutkovne in dramske dejavnosti, saj otroci animirajo igrače, lutke živali, improvizirajo domišljjsko ustvarjene zgodbe, vključujejo pantomimo, se vživljajo v živali itn. Poustvarjalne dejavnosti spodbujajo senzibilnost za jezik, interakcije med otroki, odpirajo komunikacijske sposobnosti, spontano verbalno izražanje, smeh, širijo obseg koncentracije in kreativnost. Glasbeno poustvarjanje in širitev glasbenega repertoarja omogoča poslušanje uglasbenih *Živalskih uspavank* v izvedbi Bojana Drakslerja (2000). Glasba in gibanje sta za otroke nedeljiva celota, saj se gibalno odzivajo na glasbo, zato sta izvedeni sočasno. Z igranjem na ritmična in lastna glasbila ustvari otrok zvočne slike za posamezne živali in slušne vtise prenaša v gibanje, krepi koordinacijo, ravnotežje in ob glasbi poje in pleše.²

Slika 2: Avtorski pristop (vir: osebni arhiv).

- 2 Pravo popestritev raziskovanja avtoričinega ustvarjalnega opusa otrokom predstavlja ogled serije kratkih animiranih filmov po slikanici *Zakaj?*, ki jih je posnela japonska državna televizija (*Gao Gao Boo!*, *Zakaj? Zato*); na duhovit način z enostavno animirano risbo so predstavljene lastnosti živali.

5 Sklep

Sodobna otroška poezija, ki je večinoma izdana v slikaniški obliki, nagovarja otroke – poslušalce in odrasle – bralce z multimodalnim sestavljanjem pomenov iz besedil (pesmi) in ilustracij. V obeh pristopih predstavljanja pesniških slikanic (tematskem in avtorskem) se razvija bralna pismenost, med gradniki bralne pismenosti so še posebej pomembni razvoj besedišča, glasovno zavedanje in razumevanje prebranega. Interakcija obeh kodov sporočanja je dosežena s poslušanjem besedila in opazovanjem pripadajoče ilustracije, kar je še posebej pomembno v primerih komplementarnosti, kjer besedilo poda del informacij, drugi del bralec razbere z ilustracije (npr. v *Uspavanki za miši* je Luna upodobljena kot preluknjani košček sira, besedilo govori o ščipu in mlaju). Vprašanja, ki jih po prebranem gradivu zastavlja posrednik, se morajo navezovati na oba koda sporočanja, nujna je razlaga neznanih besed (npr. kaj so Lunine mene). Pesmi kot zaokrožene celote ostajajo vendarle odprte, saj jim (besedilna in ilustrativna) večpomenskost zagotavlja, da jih lahko otrok v predšolskem izobraževanju vsak dan znova posluša, odkriva nove pomene, jih osmišlja ter z ubesedovanjem in poustvarjalnimi dejavnostmi razvija jezikovne in literarne kompetence. Pri tematskem pristopu, ki je z integrativnim principom vtkan v predšolski kurikulum, se izbrana tema povezuje z različnimi področji dejavnosti (v izbranem primeru so to gozdne živali). Prepletanje in vključevanje področij dejavnosti je odvisno od starostne skupine otrok, predvsem od njihovega kognitivnega razvoja. Izbrana besedila, izdana v slikaniški obliki, morajo imeti kakovostno besedilo in ilustracije, pri čemer posrednik uravnoteženo izbira kanonska in sodobna besedila, pri slednjih so v pomoč npr. nagrajene in nominirane pesniške slikanice, kakovostna otroška periodika in pesniške antologije. Vse navedeno je tudi temeljno vodilo pri avtorskem pristopu. Knjižni kotički v igralnici so knjižnice v malem, ki jih posredniki smiselno oblikujejo z medpodročnim povezovanjem dejavnosti glede na tematski ali avtorski pristop; v izbranem primeru sta predstavljena knjižna kotička poezije.

Viri

Medvedi in medvedki: medvedje pesmice, pravljice in uganke za Cicibanov 70. rojstni dan, 2020.

Ljubljana: Mladinska knjiga.

PRAP, Lila, 2013: *Živalske uspavanke*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

PRAPROTNIK-ZUPANČIČ, Lilijana, DRAKSLER, Bojan, 2000: *Živalske uspavanke*. Zvočni CD.

Ljubljana: Mladinska knjiga.

SAKSIDA, Igor, TERKAJ, Rok - Trkaj, 2020: *Repki*. Ilustriral Igor Šinkovec. Ljubljana: Mladinska knjiga.

ŠTEFAN, Anja, 2008: *Lonček na pike*. Ilustrirala Jelka Reichman. Ljubljana: Mladinska knjiga.

ŠTEFAN, Anja, 2020: *Imam zelene čevljičke*. Ilustrirala Jelka Reichman. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Literatura

GRAFENAUER, Niko, 1991: Sodobna slovenska poezija za otroke. *Otrok in knjiga* XVIII/31. 67–71. dLib.

HARAMIJA, Dragica, 2015: *Vloga živali v mladinski književnosti*. Murska Sobota: Franc-Franc.

HARAMIJA, Dragica, 2017: Književnost v predšolskem obdobju. Dragica Haramija (ur): *V objemu besed: razvijanje družinske pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. 23–29. <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/268>

- HARAMIJA, Dragica, 2020: Sodobna slovenska otroška in mladinska proza. *Otrok in knjiga* XLVII/107. 18–35. dLib.
- HARAMIJA, Dragica (ur.), 2020: *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/515>
- KORDIGEL ABERŠEK, Metka, 2008: *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kurikulum za vrtce*, 1999. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. https://www.gov.si/assets/Ministrstva/MIZS/Dokumenti/Storitve/Predsolska-vzgoja/6634c981ba/Kurikul_za_vrtce.pdf
- PAVLIČ ŠKERJANC, Katja, 2019: Smisel in sistem kurikularnih povezav. Zora Rutar Ilc, Katja Pavlič Škerjanc (ur.): *Medpredmetne in kurikularne povezave*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 19–42. <https://www.zrss.si/pdf/medpredmetne-kurikularne-povezave.pdf>
- SAKSIDA, Igor, 1997: Mladinska poezija ter vzgoja, igrakanje in igra. *Otrok in knjiga* XXIV/43. 7–12. dLib.
- SAKSIDA, Igor, 2017: Bralni dogodek v vrtcu. Dragica Haramija (ur.): *V objemu besed: razvijanje družinske pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. 47–54. <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/268>
- SAKSIDA, Igor, 2020: Različnost doživljanj sveta v povojni mladinski poeziji. *Otrok in knjiga* XLVII/107. 5–17. dLib.

Dragica Haramija je prispevek pripravila v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine, vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.